

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMEN ADAYLARININ İKİ KERE FARKLI ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ DERSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Seda ŞAKAR¹, Mustafa Serdar KÖKSAL²

1 Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, sakarsedaa@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3784-4069.

2 Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, bioeducator@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2185-5150.

Geliş Tarihi: 04.07.2021 Kabul Tarihi: 29.12.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.962282

Öz: Yetenek ve yetersizliğin keşifini olan iki kere farklılık, ülkemizde kaynaklardan en az yararlanan gereksinim gruplarından. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde henüz yer almayan iki kere farklı öğrencilerin eğitimi söz konusu olduğunda ise öğretmen yetiştirme programları sınırlı kalmaktadır. 2015 yılında güncellenen Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı'nda iki kere farklılığa yönelik bir ders bulunmamaktadır ancak programa seçmeli dersler eklenebilmektedir. Bu çalışma kapsamında, özel eğitim öğretmenliği öğrencilerine seçmeli ders olarak İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersi açılmıştır. Özel eğitim öğretmeni adayları için seçmeli bir ders olarak açılan İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersi, iki kere farklı öğrencilerin genel özellikleri ve eğitimlerini kapsayan bir içeriğe sahiptir. Bu çalışmanın amacı ise, özel eğitim öğretmen adaylarının İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersine yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışma, İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersine yönelik görüşlerin belirlenmesi amaçlandığından nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması ile desenlenmiştir. Çalışma grubunu İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersini almış olma ölçütünü taşıyan 53 özel eğitim öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersini alan özel eğitim öğretmen adaylarının derse ve alana yönelik görüşleri ve deneyimlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmış yapılandırılmış görüşme sorularından oluşan çevrimiçi bir form aracılığı ile toplanmış, elde edilen verileri içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Çalışma bulguları katılımcıların büyük çoğunluğunun dersten önce kavramla ilgili hiçbir bilgilerinin olmadığı (%69,8); dersin bilgi düzeyleri, farkındalıkları ve öz yeterliliklerine yönelik olumlu katkısının olduğunu ve dersin öğretmenlik programlarında bilhassa özel eğitim öğretmenliği programında yer alması gerektiğini düşündüklerini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: iki kere farklılık, özel yetenek, yetersizlik, özel eğitim

EXAMINING OPINIONS OF PROSPECTIVE SPECIAL EDUCATION TEACHERS ON THE COURSE OF EDUCATION OF TWICE-EXCEPTIONAL CHILDREN

Abstract:

Twice exceptionality, which is the intersection of giftedness, and disability, is one of the need groups that can benefit the least from resources in our country. When it comes to the education of twice-exceptional students, which is not yet included in the Special Education Services Regulation, teacher training programs are limited. In the Special Education Teaching Undergraduate Program, which was updated in 2015, there is no course for twice-exceptionality, but elective courses can be added to the program. We aimed to offer the Course on Education of Twice-Exceptional Children an elective course for special education teaching students. Opened as an elective course for prospective special education teachers, the Course of Education of Twice-Exceptional Children has content that covers the general characteristics and education of twice-exceptional students. This study aimed to examine the opinions of the prospective special education teachers about the Course of Education of Twice-Exceptional Children. We used a case study, one of the qualitative research approaches since it was aimed to examine the opinions about the Course on Education of Twice-Exceptional Children. The study group consisted of 53 prospective special education teachers who have the criterion of having taken the Course on Education of Twice-Exceptional Children. We collected research data through an online form consisting of structured interview questions prepared to examine the opinions and, experiences of the prospective special education teachers who took the Course on Education of Twice-Exceptional Children prepared by the researchers, and the data were analyzed with the content analysis technique. The findings of the study showed that the majority of the participants (69.8 %) did not know the concept before the course; it showed that the course has a positive contribution to their knowledge level, awareness, and self-efficacy and they think that the course should be included in the teaching programs, especially in the special education teaching program.

Keywords: twice-exceptionality, giftedness, disability, special education

Giriş

Öğretmen yetiştirme programları; yetiştirilecek adayların seçimi, program dâhilinde eğitimleri, eğitim sonrası görevlendirilmeleri ve görev süreçlerinde öğretmenlerin gelişimlerini devam ettirmek amacıyla yapılan hizmet içi eğitim basamaklarından

oluşmaktadır (Akdemir, 2013). Mithat Enç'in önderliğinde 1952 yılında özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi için öğretmen yetiştirmek amacıyla Gazi Eğitim Enstitüsünde kurulan Özel Eğitim Bölümü; mezunların iş bulmada yaşadıkları zorluklar, iyileştirilmeyen çalışma koşulları ve bürokratik sebeplerle sadece iki yıl mezun vererek 1955'te kapatılmıştır (Altunya, 2006). 10 yıl sonra yine Mithat Enç önderliğinde Ankara Üniversitesinde Özel Eğitim Bölümü açılmıştır (Özyürek, 2008). 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Kanunu ile öğretmen yetiştiren birimler için aynı meslek alanında eğitim veren üniversitelerde eğitim-öğretim, yöntem, kapsam, öğretim süresi ve değerlendirme gibi esaslar bakımından eş değerliğin sağlanması ve mezun olduktan sonra kazanılan unvanlar ile elde edilen hakların eş değer sayılmasının sağlanması amacıyla planlama ve yürütme YÖK tarafından yapılmıştır (Yükseköğretim Kanunu, 1981). Bu yasadan sonra YÖK'e bağlı olarak çeşitli üniversitelerde gereksinim alanı dikkate alınarak özel eğitim öğretmeni yetiştirilmiştir (Ataman, 2013).

Günümüze kadar çeşitli revizyonlar geçiren özel eğitim öğretmeni yetiştirme sürecinde gerçekleşen değişimlerden bir diğeri 2016 yılında özel eğitim alanlarının birleştirilmesi olmuştur. YÖK özel gereksinim alanına göre öğretmen yetiştirme programlarını tek bir çatı altında birleştirerek Özel Eğitim Öğretmenliği adı altında tek bir program olarak güncellemiştir (Çitil, 2020). 2016 yılında bölüm birleştirilmeden önce 17 devlet ve dört vakıf üniversitesinde zihin engelliler, üç devlet üniversitesinde işitme engelliler, bir devlet üniversitesinde görme engelliler, bir devlet ve dört vakıf üniversitesinde ise üstün zekâlılar öğretmenliği lisans programı bulunmaktaydı (Hürriyet, 2015). 2016 yılına gelindiğinde ise bahsedilen lisans programları, özel eğitime ihtiyacı olan öğrenci sayısındaki artışla paralel şekilde özel eğitim öğretmeni ihtiyacının da gittikçe artmaya devam edeceği öngörülerek farklı gereksinim alanları için donanımlı öğretmenler yetiştirmek amacıyla Özel Eğitim Öğretmenliği lisans programı adı ile tek bir çatı altında birleştirilmiştir (Hürriyet, 2015).

Özel Eğitim Öğretmenliği programının ilk yıllarında genel ortak dersleri, sonraki yıllarda uzmanlaşma kapsamında alan seçmeli dersleri alan adayların mezun olduklarında çeşitli gereksinim alanlarında öğrencilerle ilgili bilgi sahibi olmaları ve ülkemizde özel eğitim öğretmeni yetiştirme programı uluslararası alanyazındaki gibi çekirdek müfredat şeklinde olması hedeflenmiş ve planlanmıştır (TEDMEM, 2016). Bu programda bulunan meslek bilgisi, genel kültür ve alan eğitimi dersleri bulunmaktadır (YÖK, 2018). Alan eğitimi dersleri zihin yetersizliği, otizm spektrum bozukluğu, öğrenme güçlüğü, özel yetenek, işitme yetersizliği ve görme yetersizliği olmak üzere altı alandır. Bir öğrencinin mezun olabilmesi için zorunlu derslerine ek olarak bu altı alandan birer ders; tercih ettiği bir uzmanlık alanındaki seçmeli derslerden yedi ders alması gerekmektedir (YÖK, 2018).

Aşağıdaki tabloda özel eğitim öğretmenliği alan eğitimi seçmeli dersleri sunulmuştur:

Tablo 1. Özel Eğitim Öğretmenliği Alan Eğitimi Seçmeli Dersleri

Zihinsel Yetersizlik (ZY) Alanında Seçmeli Dersler	Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Alanında Seçmeli Dersler	Öğrenme Güçlüğü (ÖG) Alanında Seçmeli Dersler	Özel Yetenek (ÖY) Alanında Seçmeli Dersler	İşitme Yetersizliği (İY) Alanında Seçmeli Dersler	Görme Yetersizliği (GY) Alanında Seçmeli Dersler
Erken Müdahale Programları	OSB'de Temel Becerilerin Kazandırılması	ÖG'de Erken Müdahale ve Değerlendirme	ÖY'de Erken Çocukluk Döneminde Tanılama ve Eğitim	İY'de Erken Çocukluk Dönemi Eğitimi	GY'de Erken Çocukluk Dönemi Eğitim
ZY'de Kavram Öğretimi	Doğal Öğretim Süreci ve Uygulanması	ÖG'de Destek Eğitim Programları	ÖY'de Program Geliştirme	İY'de Ders Planı Geliştirme	GY'de Program Geliştirme
ZY'de Disiplinler arası Çalışma ve İşbirliği	OSB'de Disiplinler arası Çalışma ve İşbirliği	ÖG'de Disiplinler arası Çalışma ve İşbirliği	ÖY'de Disiplinler arası Çalışma ve İşbirliği	İY'de Disiplinler arası Çalışma ve İşbirliği	GY'de Disiplinler arası Çalışma ve İşbirliği
ZY'de Sosyal Beceri Öğretimi	OSB'de Sosyal Beceri Öğretimi	ÖG'de Akademik Olmayan Becerilerin Desteklenmesi	ÖY'de Duyuşsal Eğitim	İY'de İletişim Becerilerinin Desteklenmesi	GY'de Sosyal Beceri Öğretimi
ZY'de Öğretim Uyarlamaları	Yanlışsız Öğretim Yöntemleri	ÖG için Öğrenme Stratejiler	ÖY'de Öğrenme Problemleri ve Eğitimi	İY'de Özel Öğretim Yöntemleri	Yönelim ve Bağımsız Hareket Becerilerinin Öğretimi
ZY'de Teknoloji Destekli Öğretim	OSB'de Teknoloji Destekli Öğretim	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	Yaratıcı Düşünme Eğitimi	İşitmenin Doğası ve İşitmeye Yardımcı Teknolojiler	GY İçin Yardımcı Teknolojiler
İş ve Meslek Becerilerinin Öğretimi	OSB'de Davranış Yönetimi	ÖG ve Davranış Bozuklukları	ÖY'de Sosyal, Duyuşsal ve Akademik Rehberlik	İleri Seviye Türk İşaret Dili	İleri Seviye Braille Okuma Yazma
Ergenlik ve Cinsel Eğitim	OSB için Alternatif İletişim Yöntemleri	Okuma Güçlüğü: Tanılama ve Müdahale	Eleştirel Düşünme Eğitimi	İY ve Dil	Görme Becerilerinin Desteklenmesi
ZY'de Yetişkinliğe Geçiş	Orta ve İleri Düzeyde OSB Eğitimi	Yazma Güçlüğü: Tanılama ve Müdahale	ÖY'de Tanılama Modelleri ve Testleri	Koklear İmplant ve Dinleme Eğitimi	GY Olan Yetişkinlerin Eğitimi
Çoklu Yetersizlik ve Eğitimleri	Yüksek İşlevli OSB Eğitimi	Matematik Güçlüğü: Tanılama ve Müdahale	ÖY Eğitimine Aile Katılımı	İY Eğitimine Aile Katılımı	GY Eğitimine Aile Katılımı

YÖK'ten (2018, ss. 20-31) uyarlanmıştır.

Örneğin, özel yetenek alanında uzmanlaşmak isteyen bir özel eğitim öğretmen adayı için Tablo 1 incelendiğinde 5. yarıyılının sonuna kadar her alandan birer ders olmak üzere toplam altı ders, 6. yarıyıldan başlayarak mezun olana kadar özel yetenek alanından da altı ders alması gerekmektedir (YÖK, 2018).

Bu programın güçlü ve zayıf yanları bulunmaktadır: Uygulama derslerinin sayısının artması ve bu derslerin erken dönemde verilmesi, seçmeli ders sayısının artması ile daha esnek bir program hâlini almış olması programın güçlü yanlarındandır. Bununla beraber pek çok alandan ders alınması ile uzmanlaşmanın sağlanmasının zor olması en büyük handikaptır. Programa ders eklenmesi, derslerin zenginleştirilmesi ve uygulama derslerinin arttırılması program için istenik değişimlerdendir (Dedeoğlu vd., 2004; Ergül vd., 2013; Karasu vd., 2014). Fakat tüm gereksinim alanlarına yönelik özel eğitim öğretmeni yetiştirmenin farklı gereksinimlere sahip öğrencilerle karşılaşıldığında öğretmenler açısından avantaj sağlayacağı görüşü, öğretmenleri bir alanda uzmanlaşmaya yetecek kadar ders alamıyor olma sınırlılığı ile karşı karşıya bırakmaktadır (Büyükalın-Filiz vd., 2018). Özel eğitim öğrencileri, genel eğitim öğrencileri gibi bireysel farklılıklara ve bunlara ek olarak gereksinimlerinden kaynaklanan özellikleri sebebi ile oldukça heterojen bir grup oluşturduğundan özel eğitim öğretmenlerinin öğretim planlanma ve uygulamada uzmanlaşacak bilgi ve becerileri öğreniyor olmaları gerekmektedir (Ergül vd., 2013).

Özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler arasında iki kere farklı öğrenciler de bulunmaktadır (Baldwin vd., 2015; Brody ve Mills, 1997; Pereles vd., 2009). İki kere farklı öğrenciler, bir veya daha fazla alanda üstün zekâlı veya yetenekli olan aynı zamanda öğrenme, duygusal, duygusal, fiziksel veya gelişimsel bir yetersizliğe sahiplerdir (Assouline vd., 2006). İki kere farklı öğrencilerin, tüm öğrencilerin %2-5'ini oluşturduğu tahmin edilmektedir (Eig vd., 2014). Ayrıca yetersizlik tanısı almış öğrencilerin %9,1'inin üstün zekâlı veya akademik olarak ileri düzeyde olduğu bilinmektedir (Barnard-Brak vd., 2015).

İki kere farklı öğrenciler genellikle ihtiyaç duydukları eğitime erişememektedirler çünkü ya hiç fark edilmezler ya da sadece bir alanda fark edilirler ve diğer özel gereksinimleri göz ardı edilir (Jacobs, 2020). Bu duruma maskeleyme etkisi adı verilmektedir (Brody ve Mills, 1997). Maskeleyme etkisi, iki kere farklı öğrencilerin yeteneklerinden kaynaklanan güçlü yanları ile yetersizliklerinden kaynaklanan zayıf yanlarının birbirini telafi etmesi ile öğrencinin fark edilememesine sebep olmaktadır (Webb vd., 2005). İki kere farklı öğrencilerin erken fark edilmesi her ne kadar önemli olsa da (Mollenkopf vd., 2021) maskeleyme etkisi yüzünden öğrenci hiç fark edilemeyebilir (Brody ve Mills, 1997).

İki kere farklı bir öğrencinin kendini gerçekleştirme, potansiyelini ortaya koymasabilmesi için güçlü ve zayıf yanlarının dikkate alınarak farklılaştırılmış eğitimin planlanması gerekmektedir (Amiri, 2020). İki kere farklı öğrenciler yeterli ilgi, yeterli destek ve ihtiyaçlarına uygun bir eğitim ile sadece okulda değil aynı zamanda hayatta da başarılı olabilirler (Leggett vd., 2010).

İki kere farklı öğrenciler için farklılaştırılmış eğitim planlayacak öğretmenlerin konu ile ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir (Shafrir, 2021). Öğretmenlerle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin iki kere farklılığı anlama ve açıklamada zorlandıkları (Alsamiri, 2018; Gari vd., 2015) ayrıca iki kere farklı öğrencilerle çalışma konusunda yetersiz hissettikleri bilinmektedir (Rowan ve Townend, 2016). Öğretmenlerin, yetersizlik tanısı olan öğrencileri, yetersizlik tanısı olmayan öğrencilere kıyasla üstün zekâlılar için olan programlara yönlendirmeye daha az istekli oldukları bilinmektedir (Bianco ve Leech, 2010). Bu durum iki kere farklı öğrencilerin üstün zekâlılar için olan programlarda yeterince temsil edilememesine sebep olmaktadır (Missett vd., 2016). Öğretim tercihleri incelendiğinde ise, güçlü yönler ve onları geliştirmek yerine, zayıf yönler ve onları iyileştirmeye odaklandıkları görülmüştür (Missett vd., 2016). Bunlara ek olarak yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmenler iki kere farklı öğrencileri “tembel” olarak etiketleyebilirler (Reider-Lewis, 2021). Bu durum yetersizliklerin yoğunluğunun veya şiddetinin artmasına sebep olabilir (Reider-Lewis, 2021). Bu koşullar iki kere farklı öğrencilerin ihtiyaç duydukları farklılaştırılmış eğitime ulaşmalarına sebep olmaktadır (Gari vd., 2015).

Öğretmenler iki kere farklı öğrencileri tanımak ve desteklemek için mesleki gelişim ve iş birliğine ihtiyaç duymaktadırlar (Lee ve Ritchotte, 2018; Wormald vd., 2014). İki kere farklılık kavramına aşına olan öğretmenler bile bu grupla çalışma konusunda eğitim almadıklarını ve onlarla etkili bir şekilde çalışmak için daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedirler (Shafrir, 2021). Öğretmen eğitimi, iki kere farklı öğrencileri fark etme ve eğitimlerini farklılaştırma ile ilişkilidir (Bianco ve Leech, 2010).

Ülkemizde özel eğitim öğretmenliği lisans programı incelendiğinde iki kere farklı öğrencilere yönelik bir dersin olmadığı görülmektedir (YÖK, 2018). Özel yetenek alan eğitimi seçmelilerinden “ÖY’de Öğrenme Problemleri ve Eğitimi” isimli dersin iki kere farklılık ile ilgili bir içerik barındırabileceği düşünülebilir fakat bahsi geçen dersin içeriği: “Özel yetenekli öğrencilerin özellikleri; özel yetenekli öğrencilerde etiketin öğrenmeye etkileri: etiketin öğrenmeye olumlu etkileri, etiketin öğrenmeye olumsuz etkileri; özel yetenekli öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları; özel yetenekli öğrencilerde öğrenme stratejileri” şeklindedir. Ders içeriği incelendiğinde ÖY’de Öğrenme Problemleri ve Eğitimi dersinin iki kere farklılığa yönelik bir içerik barındırmadığı görülmektedir (YÖK, 2018). Bu durum iki kere farklı öğrencilerle çalışacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde bir sınırlılık teşkil etmektedir. İki kere farklı öğrencilerin farklı gereksinimleri bulunmaktadır (Reis vd., 2014). Bu gereksinimleri fark etmek ve desteklemek açısından öğretmen eğitimi önem taşımaktadır. Özel eğitim öğretmeni yetiştirme programı incelendiğinde iki kere farklı öğrencileri kapsama alan bir derse ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, iki kere farklı öğrenciler ve eğitimlerine yönelik tasarlanan bir seçmeli dersi alan özel eğitim bölümü öğrencilerin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada özel eğitim öğretmenliği öğrencileri ile aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İki kere farklılık kavramı hakkında bilgi düzeyleri ve düşünceleri nedir?
2. İki kere farklı bir öğrenci ile çalışma konusunda duygu ve düşünceleri nelerdir?
3. İki kere farklı çocukların eğitimine yönelik ders alma ile ilgili duygu ve düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Bu araştırma, özel eğitim öğretmen adaylarının İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlandığından nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması ile desenlenmiştir. Durum çalışması, güncel ve karmaşık bir sosyal olgunun gerçek hayattaki bağlamı içerisinde incelenmesi amaçlandığında tercih edilen yöntemdir (Robson, 2002; Yin, 2017). İncelenen durum hakkında ayrıntılı bilgiler toplanır, bu bilgilerle durum betimlenir ve temalar oluşturulur (Merriam, 2018). Bu çalışmada incelenen durum ise özel eğitim öğretmen adaylarının İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersine yönelik görüşleridir. Çalışma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan 02.06.2021 tarihli ve E-76942594-200-00001593684 sayılı yazı ile izin alınmıştır.

İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersi 2020-2021 güz döneminde özel eğitim 4.sınıf öğrencilerine seçmeli ders olarak açılmıştır. Ders 2 yerel kredi 4 AKTS iş yükü olan teorik bir derstir. Bu dersin amacı iki kere farklı öğrencilerin özellikleri, maskeleye etkisi, bu öğrencilerin problemleri, tarama ve tanılama, eğitsel ihtiyaçları, eğitimleri için işbirlikleri, eğitim programlarını tanımak ve tartışmak, eğitim süreçlerinde yapılan farklılaşmaları planlayabilecek becerilerin kazanılmasıdır. Dersin izlencesi Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi Dersi İzlenesi

Haftalar	Konular
1.Hafta	Ders içeriğinin tanıtılması
2.Hafta	İki kere farklılık nedir?
3.Hafta	İki kere farklı öğrencilerin özellikleri nelerdir?
4.Hafta	İki kere farklı öğrencilerin özellikleri nelerdir?
5.Hafta	İki kere farklılık ve maskeleyme etkisi
6.Hafta	İki kere farklı öğrencilerin taranması ve tanınması
7.Hafta	İki kere farklı öğrencilerin taranması ve tanınması
8.Hafta	İki kere farklı öğrencilerin problemleri ve ihtiyaçları
9. Hafta	Ara sınav
10.Hafta	İki kere farklı öğrencilerin eğitiminde farklılaştırma
11.Hafta	İki kere farklı öğrencilerin eğitiminde farklılaştırma
12.Hafta	İki kere farklı öğrenciler için eğitim programları
13.Hafta	İki kere farklı öğrenciler için eğitim programları
14.Hafta	İki kere farklı öğrencilerin eğitiminde değerlendirme
15.hafta	İki kere farklı öğrencilerin eğitiminde işbirliği
16.hafta	Final sınavı

Katılımcılar

Bir çalışmada gözlem birimlerinin belli özelliklere sahip fikirler, olaylar, kişiler, durumlar ya da nesnelere oluşması amaçlandığında kullanılan örnekleme yöntemi ölçüt örneklemedir (Büyüköztürk vd., 2014). Ölçüt örnekleme için belirlenmiş ölçütü karşılayanlar örneklem grubuna dâhil edilir. Bu çalışmada İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersini almış olma ölçütünü taşıyan özel eğitim öğretmen adayları çalışma grubunu oluşturmuştur.

Katılımcıların demografik özellikler açısından dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Demografik Bilgiler	Kategoriler	f	%
Özel Eğitim Bölümü Öğretmen Adayları	Cinsiyet	Kadın	28	52,8
		Erkek	25	47,2
	Uzmanlık Alanı	OSB	45	84,9
		ÖY	8	15,1
	Alanla İlgili Katılım Gösterilen Etkinlikler	Kongreler ve Çevrimiçi Toplantılar	46	86,8
		Katılmadım	7	13,2
İki Kere Farklı Bir Çocukla Çalışma Deneyimi	Çalışmadım	52	98,1	
	Çalıştım	1	1,9	

Çalışmaya katılan 53 katılımcının tamamı özel eğitim bölümü dördüncü sınıf öğrencisidir. Katılımcıların büyük çoğunluğu Otizm Spektrum Bozukluğu uzmanlık alanındadır (%84,9). Katılımcıların çok büyük kısmının iki kere farklı bir çocukla çalışma deneyimi olmadığı bilinmektedir.

Veri Toplama Aracı

Durum çalışmalarında gözlem, görüşme, anket, dokümanlar, işitsel ve görsel materyaller gibi çoklu veri kaynaklarından yararlanılarak durum hakkında detaylı bilgi toplanabilir (Merriam, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada araştırmacılar tarafından hazırlanan iki kere farklı çocukların eğitimi dersini alan özel eğitim öğretmen adaylarının derse ve alana yönelik görüşleri ve deneyimlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmış yapılandırılmış görüşme sorularından oluşan çevrimiçi bir form aracılığı ile veriler toplanmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken öncelikle araştırmacılar tarafından alanyazın taraması yapılmış, öğretmen adaylarına ne tür sorular sorabilecekleri tartışılmıştır. Tartışmalar sonucunda araştırmacılar, hazırladıkları görüşme sorularını İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi Dersi'ni almış iki öğrenciye ve özel eğitim alanından iki uzmana göstermişlerdir. Onların görüş ve önerileri doğrultusunda bir soru çıkarılmış ve iki soru birleştirilmiştir. Böylece araştırmacılar sorulara son şeklini vermişlerdir. Katılımcılara yöneltilen görüşme soruları Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. Görüşme Soruları

Sıra	Soru
1	Bu dersi almadan önce iki kere farklılık kavramı ile ilgili neler biliyordunuz?
2	İki kere farklı çocukların eğitimi neden önemlidir?
3	İki kere farklı bir öğrenciniz olursa onu fark edebilir misiniz? Nasıl?
4	Sınıfınızda iki kere farklı bir öğrenci olması size neler hissettirir/düşündürür? Neden?
5	Bu dersi almadan önce ve sonrasını değerlendirdiğinizde iki kere farklı bir öğrenci ile çalışmak konusunda kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?
6	Bu ders sizce özel eğitim öğretmenliği bölümü için ne kadar önem taşımaktadır?
7	Bu ders sizce diğer öğretmenlik programlarında yer almalı mı? Neden?
8	Dersi almanın olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir? Bu derse yönelik eklemek istediğiniz noktalar var ise nelerdir?

Verilerin Analizi

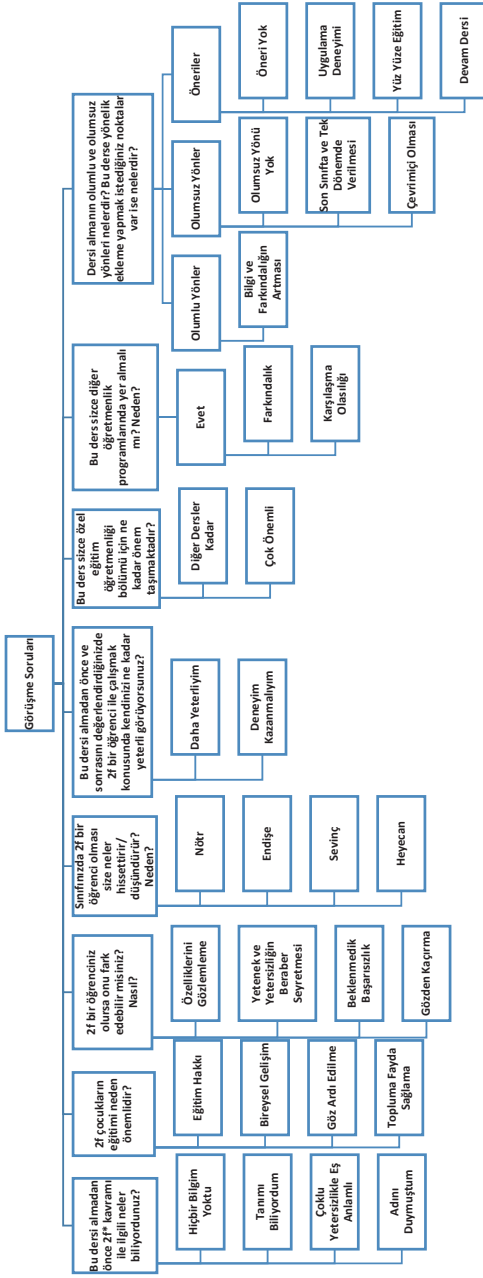
Araştırma verileri analiz edilirken içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizi tekniğinde amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek olan kategori ve temalara ulaşmaktır. Elde edilen veriler, ortak noktaları göz önünde bulundurularak tümevarımcı bir yaklaşımla kodlanmakta, daha sonra bu kodlar çeşitli kategori ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okuyucuya sunulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada araştırma soruları temele alınarak temalar belirlenmiştir. Katılımcı görüşleri bu temalar altında ve araştırmacılar tarafından geliştirilen kategoriler kapsamında sunulmuştur.

Çalışmada inandırıcılığı sağlamak amacıyla çeşitli basamaklar izlenmiştir. Öncelikle araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar (katılımcıların belirlenmesi, görüşme sorularının hazırlanması, görüşmelerle elde edilen verilerin analizi) ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken katılımcı ve uzman görüşüne başvurulmuştur ve uzman önerileri dikkate alınarak sorular şekillendirilmiştir. Kodlamaların tutarlılığını değerlendirmek için her görüşme sorusu için yanıtların %30'u yansız olarak belirlenmiş ve iki bağımsız araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Kodlamaların birbirleriyle örtüşme oranı "görüş birliği/(görüş birliği+görüş ayrılığı) x100" formülü ile değerlendirilmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Kodlayıcılar arasında %100 uzlaşmaya varılıncaya kadar görüşülmüştür. Ayrıca bulgular bölümünde katılımcıların yanıtlarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda oluşturulan yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorulara özel eğitim öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara ilişkin bulgular öncelikle şematik olarak Şekil 1’de, ardından her soruya ilişkin bulgular doğrudan alıntılar yapılarak sırası ile sunulmuştur. Her soru için kategorilerin frekansları verilmiştir ancak bazı sorularda katılımcıların birden fazla kategoride yanıt üretmesi sebebi ile yüzde hesaplaması yapılmamıştır.

Şekil 1. Görüşme Sorularına Verilen Yanıtlardan Elde Edilen Kategoriler

*İki kere farklılık Zf olarak kısaltılmıştır.

Görüşme Sorularından Elde Edilen Bulgular

1. “Bu dersi almadan önce iki kere farklılık kavramı ile ilgili neler biliyordunuz?” Sorusuna ilişkin bulgular

“Bu dersi almadan önce iki kere farklılık kavramı ile ilgili neler biliyordunuz?” Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların dört kategori altında toplandığı görülmüştür. Bu kategoriler şunlardır: “Hiçbir Bilgim Yoktu” ($n = 37$; %69,8), “Tanımı Biliyordum” ($n = 8$; %15,1), “Çoklu Yetersizlikle Eş Anımlı” ($n = 5$; %9,4) ve “Adını Duymuştum” ($n = 3$; %5,7).

Tablo 5’te dersi almadan önce iki kere farklılık kavramına ilişkin özel eğitim öğretmen adaylarının bilgi düzeylerinden elde edilen kategorileri örneklemek amacıyla doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Tablo 5. Bu Dersi Almadan Önce İki Kere Farklılık Kavramı İle İlgili Neler Biliyordunuz? Sorusuna İlişkin Bulgulardan Doğrudan Alıntılar

Kategoriler	İfadeler
Hiçbir Bilgim Yoktu	“Bu kavramı ilk defa dersin adını programda gördüm. Yani daha önce bir bilgim yoktu.” (Ö21)
Tanımlı Biliyordum	“Bir öğrencinin yüksek zekâyla birlikte yetersizlik alanları görüldüğünde kullanılan terim olarak biliyordum.” (Ö7)
Çoklu Yetersizlikle Eş Anımlı	“Ben dersi almadan önce iki kere farklı bireylerin iki farklı yetersizlikten birden etkilendiğini düşünüyordum.” (Ö36)
Adını Duymuştum	“Bu dersi almadan önce bu kavrama sadece kulak aşinalığım vardı.” (Ö18)

2. “İki kere farklı çocukların eğitimi neden önemlidir?” Sorusuna ilişkin bulgular

“İki kere farklı çocukların eğitimi neden önemlidir?” Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların dört kategori altında toplandığı görülmüştür. Bu kategoriler şunlardır: “Bireysel Gelişim” ($n = 29$), “Eğitim Hakkı” ($n = 15$), “Göz Ardı Edilme” ($n = 11$) ve “Toplumla Fayda Sağlama” ($n = 5$).

Tablo 6’da iki kere farklı çocukların eğitiminin önemine yönelik özel eğitim öğretmen adaylarının yanıtlarından elde edilen kategorileri örneklemek amacıyla doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Tablo 6. İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi Neden Önemlidir? Sorusuna İlişkin Bulgulardan Doğrudan Alıntılar

Kategoriler	İfadeler
Bireysel Gelişim	<i>“İki kere farklı çocukların var olan sorunlarının nedeni bilinip eğitim gereksinimleri karşılanmadığı takdirde bu durum; motivasyonlarını, kendine olan inançlarını, güvenlerini, işleyemedikleri için var olan yüksek potansiyellerini günden güne kaybetmelerine sebebiyet vermektedir. Bir insanın kendine olan inancının kırılması, kendi kabuğuna çekilen yalnız birey haline gelmesine, kendine karşı olan beklentilerini karşılayamamasından kaynaklı tükenmesine, kendisine olan saygısını yitirmesine, büyük bir çıkmaza sürüklenerek kendi içinde bir benlik mücadelesi vermesine sebebiyet verir.” (Ö21)</i>
Eğitim Hakkı	<i>“Her çocuk kendi bireysel yeterlilik ve yetersizliklerine yönelik eğitim almalıdır. Bir çocuğun gelişebileceği en iyi seviyeye gelmesi için eğitim alması onun hakkıdır ve çocukların gelişimi hem onlara hem de bizlere destek olacaktır. Aksi kömürü elmas sanarak kenara atmak olur.” (Ö48)</i>
Göz Ardı Edilme	<i>“İki kere farklı olan ancak tanı almamış yeterli eğitimi almamış birçok öğrenci olduğunu düşünüyorum. Sadece baskın olan özelliğine göre yargılamada bulunduğumuz için diğer özelliklerini fark edilemiyor ve körelmesine neden olunabiliyor. Özellikle tipik gelişim gösteren öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrenme güçlüğü olan bir öğrenci varsa genelde gereksinimi üzerine duruluyor, bu iki kere farklı bir öğrenci de olabilir.” (Ö45)</i>
Topluma Fayda Sağlama	<i>“Ben aslında bütün çocukların eğitiminin önemli olduğunu düşünüyorum ancak iki kere farklı çocukların üstün yetenek gösterdiği alanda hem çocuğun hem çocuğun çevresindeki yakınlarının hem de ülkenin geleceği için desteklenip eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Ö3)</i>

3. “İki kere farklı bir öğrenciniz olursa onu fark edebilir misiniz? Nasıl?” Sorusuna ilişkin bulgular

“İki kere farklı bir öğrenciniz olursa onu fark edebilir misiniz? Nasıl?” Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların dört kategori altında toplandığı görülmüştür. Bu kategoriler şunlardır: “Özelliklerini Gözleme” ($n = 34, \%64,1$), “Yetenek ve Yetersizliğin Beraber Seyretmesi” ($n = 10, \%18,9$), “Beklenmedik Başarısızlık” ($n = 6, \%11,3$) ve “Gözden Kaçırma” ($n = 3, \%5,7$).

Tablo 7’de iki kere farklı öğrencilerini nasıl fark edeceklerine dair özel eğitim öğretmen adaylarının yanıtlarından elde edilen kategorileri örneklemek amacıyla doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Tablo 7. İki Kere Farklı Bir Öğrenciniz Olursa Onu Fark Edebilir Misiniz? Nasıl? Sorusuna İlişkin Bulgulardan Doğrudan Alıntılar

Kategoriler	İfadeler
Özelliklerini Gözlemleme	<i>“Eğer öğrenci maskeleyme etkisi nedeniyle bir özelliği daha fazla gösteriyorsa ya da iki özelliği birden maskelenmediyse fark edebilirim. Öğrencinin özellikleri maskelenmiş olsa bile eğer onunla belli bir süre vakit geçirirsem ve eğitimine destek olursam iki kere farklı bir birey olduğunu anlayabilirim. Çünkü bir öğrencinin iki kere farklı bir birey olduğunu anlamak için bence öğrenci ile bir süre zaman geçirmek ve onu tüm özellikleri ile değerlendirmek gerekiyor.” (Ö35)</i>
Yetenek ve Yetersizliğin Beraber Seyretmesi	<i>“Fark edebilirim. Mesela bir alanda üstün başarı varken bir alanda ciddi düzeyde yetersizlik sergilerse şüphelenirim.” (Ö14)</i>
Beklenmedik Başarısızlık	<i>“Öğrencim beklenmedik başarısızlık yaşıyor ise çok iyi olduğunu bildiğim bir alanda yeteneklerini sergileyemiyorsa iki kere farklı olduğunu düşünürüm.” (Ö1)</i>
Gözden Kaçırma	<i>“İki kere farklı bireylerin pek çok özelliği var. Net bir standardı olmadığı için fark edemeyebilirim. Çünkü farklı tanı gruplarının özel yetenek alanıyla kombinasyonu şeklinde ortaya farklı özellikler çıkıyor. Maskeleyme olgusunu da hesaba katarsak fark etmek zor olurdu.” (Ö20)</i>

4. “Sınıfınızda iki kere farklı bir öğrenci olması size neler hissettirir/düşündürür? Neden?” Sorusuna ilişkin bulgular

“Sınıfınızda iki kere farklı bir öğrenci olması size neler hissettirir/düşündürür? Neden?” Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların dört kategori altında toplandığı görülmüştür. Bu kategoriler şunlardır: “Nötr” ($n = 30$, %56,6), “Endişelenirim” ($n = 8$, %15,1), “Sevinirim” ($n = 8$, %15,1) ve “Heyecanlanırım” ($n = 7$, %13,2).

Tablo 8’de sınıflarında iki kere farklı öğrencileri olması durumundaki tepkilerine yönelik özel eğitim öğretmen adaylarının yanıtlarından elde edilen kategorileri örneklemek amacıyla doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Tablo 8. Sınıfınızda İki Kere Farklı Bir Öğrenci Olması Size Neler Hissettirir/Düşündürür? Neden? Sorusuna İlişkin Bulgulardan Doğrudan Alıntılar

Kategoriler	İfadeler
Nötr	<i>"Normal hissederim. Aldığım dersin katkılarıyla artık ne yapacağımı bildiğim için kötü hissetmem. Öğrendiklerimin ışığında öğrencimle uyumlu bir şekilde ilerlemeye çalışırım." (Ö43)</i>
Endişe	<i>"Gergin hissettirebilir yeterlilik anlamında. Sınıfımda böyle bir öğrencinin olması durumunda ekstra bir çaba göstererek öğretim yapmam gerektirir. Bu öğrencinin öğretinden en fazla yarar sağlayacağı şekilde öğretim düzenler ve etkinlikler yapardım. Çünkü bu öğrencinin yetersizliği bulunan alanı desteklemem ve üstün özelliklerinin körelmemesi için geliştirmesine yönelik çalışmalar yapmam gerekir. Böyle bir durumda aileden bilgi almak öğrenciyi tanımak için önemli bir adım olacaktır. Daha sonra önceki öğretmenlerle iletişim kurulabilir, portfolyo varsa incelenebilir. Öğrenciyle gerçekleştirilen öğretimlerde yetersiz hissedilmesi durumunda bu alanda bilgili kişilere başvurulabilir." (Ö2)</i>
Sevinç	<i>"Öncelikle bu çocuklarla çalışmanın bana katacağı deneyim açısından çok mutlu olurum. Sonrasında bu çocuklarla yetersiz oldukları alanların geliştirilebileceği yeterli oldukları alanların destekleneceği uygulamalarla bu çocuklarla eğitimi yürütürüm". (Ö40)</i>
Heyecan	<i>"Sınıfımda böyle bir öğrencinin olması açıkçası beni heyecanlandırdı ve öğrencim için yeterli olabilmek amacıyla çabaldım. Yapacağım etkinlikleri daha da çeşitlendirmeye çalıştım." (Ö11)</i> <i>"Dersi işlediğimizden bu yana dikkatimi çeken bir konu olduğu için sınıfımda olması beni mutlu eder heyecanlandırdı. Öğrencimin güçlü ve zayıf yönlerini bularak onu desteklemeye çalıştım. İki kere farklılaştırılmış programlar hazırladım." (Ö45)</i>

5. "Bu dersi almadan önce ve sonrasını değerlendirdiğinizde iki kere farklı bir öğrenci ile çalışmak konusunda kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?" Sorusuna ilişkin bulgular

"Bu dersi almadan önce ve sonrasını değerlendirdiğinizde iki kere farklı bir öğrenci ile çalışmak konusunda kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?" Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların iki kategori altında toplandığı görülmüştür. Bu kategoriler şunlardır: "Daha Yeterliyim" ($n = 38, \%71,7$) ve "Deneyim Kazanmalıyım" ($n = 15, \%28,3$).

Tablo 9'da iki kere farklı öğrenci ile çalışma yeterliliklerine yönelik özel eğitim öğretmen adaylarının yanıtlarından elde edilen kategorileri örneklemek amacıyla doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Tablo 9. Bu Dersi Almadan Önce ve Sonrasını Değerlendirdiğinizde İki Kere Farklı Bir Öğrenci İle Çalışmak Konusunda Kendinizi Ne Kadar Yeterli Görüyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgulardan Doğrudan Alıntılar

Kategoriler	İfadeler
Daha Yeterliyim	<i>“Kimse bilmediği bir konuda yorum yapma lüksünü kendinde görmemeli. Tabi ki bu dersi almadan önce en fazla diğer öğrencilere nasıl bir eğitim verilecekte aynı eğitimi verirdim. Ama şimdi iki kere farklı çocukların özelliklerini biliyorum. Bunun doğrultusunda uygun eğitimi vereceğim konusunda kendimden şüphe etmiyorum.” (Ö33)</i>
Deneyim Kazanmalıyım	<i>“Dersi almadan önce iki kere farklılıkla ilgili sadece ismini duymam dışında bir bilgim yoktu. Ders esnasında ayrıntılı bilgi edindim. Teorik olarak edindiğim bilgilerin yeterli olduğunu düşünüyorum. Belki uygulamaya dönük olarak ilk kez karşılaştığım bir iki kere farklı öğrenci ile başta mükemmel bir uygulama yapamayabilirim. Ama iki kere farklı bir öğrenciyi fark etme ve ihtiyaçlarını analiz etme konusunda iki kere farklılıkla ilgili bilgisi olmayan birine göre daha avantajlı olduğumu düşünüyorum.” (Ö4)</i>

6. “Bu ders sizce özel eğitim öğretmenliği bölümü için ne kadar önem taşımaktadır?” Sorusuna ilişkin bulgular

“Bu ders sizce özel eğitim öğretmenliği bölümü için ne kadar önem taşımaktadır?” Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların iki kategori altında toplandığı görülmüştür. Bu kategoriler şunlardır: “Diğer Dersler Kadar” ($n = 28$, %52,8) ve “Çok Önemli” ($n = 25$, %48,2).

Tablo 10’da iki kere farklı çocukların eğitimi dersinin önemine yönelik özel eğitim öğretmen adaylarının yanıtlarından elde edilen kategorileri örneklemek amacıyla doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Tablo 10. “Bu Ders Sizce Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü İçin Ne Kadar Önem Taşımaktadır?” Sorusuna İlişkin Bulgulardan Doğrudan Alıntılar

Kategoriler	İfadeler
Diğer Dersler Kadar	<i>“Alanımızdaki tanı gruplarından biri olduğu için diğerlerinin tam alıp uygun eğitimi almaları ne kadar önemliyse bu alan da o kadar önemlidir.” (Ö23)</i>
Çok Önemli	<i>“İki kere farklı bireylerin tanılanmalarının oldukça güç olduğunu biliyoruz. Özel eğitim öğretmeni olarak meslek hayatımda özel yetenekli olmayıp farklı bir tanıya sahip olan öğrencilerimle çalışırken, öğrencilerin iki kere farklı olabilme ihtimalleri de kafamda yer alıyor olacak ve buna işaret eden bazı özellikleri sonucunda belki de bazı öğrencilerim iki kere farklı tanısı alacak ve hayatları bambaşka bir noktaya evrilecek. Kısacası oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö53)</i>

7. “Bu ders sizce diğer öğretmenlik programlarında yer almalı mı? Neden?” Sorusuna ilişkin bulgular

“Bu ders sizce diğer öğretmenlik programlarında yer almalı mı? Neden?” Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtların “Evet” kategorisi kapsamında iki alt kategori altında toplandığı görülmüştür. Bu kategoriler şunlardır: “Farkındalık” ($n = 31, \%58,5$) ve “Karşılaşma Olasılığı” ($n = 22, \%41,5$).

Tablo 11’de iki kere farklı çocukların eğitimi öğretmenlik programlarında yer almasına yönelik özel eğitim öğretmen adaylarının yanıtlarından elde edilen kategorileri örneklemek amacıyla doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Tablo 11. Bu Ders Sizce Diğer Öğretmenlik Programlarında Yer Almalı Mı? Neden? Sorusuna İlişkin Bulgulardan Doğrudan Alıntılar

Kategoriler	Alt Kategoriler	İfadeler
Evet	Farkındalık	<i>“Almalı çünkü diğer alanlarda başarılı olan çocuklar var ama bazı yetersizlikleri onu başarılı olmaktan alıkoyuyor bu durumu diğer öğretmenler anlayamadıklarından ona yönelik bir program geliştiremiyor ya da hiç bir şey yapmıyorlar o yüzden diğer öğretmenlerinde bu konuda bilinçlenmesi gerekiyor.” (Ö29)</i>
	Karşılaşma Olasılığı	<i>“Kesinlikle yer almalı. Tüm eğitimcilerin öğrenci yetiştirirken iki kere farklı olabilecek bir öğrenciyle muhakkak karşılaşabileceklerini düşünmekteyim. Karşılaştıkları durumda öğrencinin gereksinimlerini nasıl karşılayabileceklerinin farkında olması, öğrenci için işlevsel bir öğretim uygulaması yapabilmeleri açısından önemli olabileceğini düşünmekteyim.” (Ö21)</i>

8. “Dersi almanın olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir? Bu derse yönelik ekleme yapmak istediğiniz noktalar var ise nelerdir?” Sorusuna ilişkin bulgular

“Dersi almanın olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir? Bu derse yönelik ekleme yapmak istediğiniz noktalar var ise nelerdir?” Sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, yanıtlar “Olumlu Yönler”, “Olumsuz Yönler” ve “Öneriler” kategorileri altında çeşitli alt kategorilerde toplandığı görülmüştür. “Olumlu Yönler” kategorisi altındaki kategori “Bilgi ve Farkındalığın Artması”dır ($n = 5$ 3). “Olumsuz Yönler” kategorisi altındaki kategoriler ise şunlardır: “Olumsuz Yönü Yok” ($n = 46$), “Son Sınıfta ve Tek Dönemde Verilmesi” ($n = 5$) ve “Çevrimiçi Olması” ($n = 3$). “Öneriler” kategorisi altındaki kategoriler ise şunlardır: “Öneri Yok” ($n = 26$), “Uygulama Deneyimi” ($n = 19$), “Yüz Yüze Eğitim” ($n = 5$) ve “Devam Dersi” ($n = 3$).

Tablo 12’de iki kere farklı çocukların eğitimi dersinin olumlu ve olumsuz yönleri ve derse yönelik önerilerden elde edilen kategorileri örneklemek amacıyla doğrudan alıntılar sunulmuştur.

Tablo 12. Dersi Almanın Olumlu Ve Olumsuz Yönleri Nelerdir? Bu Derse Yönelik Ekleme Yapmak İstedığınız Noktalar Var İse Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgulardan Doğrudan Alıntılar

Kategoriler	Alt Kategoriler	İfadeler
Olumlu Yönler	Bilgi ve Farkındalığın Artması	<i>“Türkiye’nin en iyi özel eğitimlerinden olan Üniversitesinde bile bu kavramı çoğumuz 3-4.sınıfta duyabildik. Çoğu özel eğitimcinin bu dersi almaktan ziyade bu kavramı bile duyduğunu düşünmüyorum (çeşitli üniversitelerde okuyan arkadaşlarıma sormuştum cevap alamamıştım.) ama biz yeterli düzeyde dersini bile aldık bu yüzden kendimi şanslı hissediyorum. En büyük katkısı bence böyle öğrencilerin var olduğunu ve bu öğrencilerin tanılanmasından eğitimine değerlendirmesine kadar bilgilenmemizdi.” (Ö10)</i>
Olumsuz Yönler	Olumsuz Yönü Yok	<i>“Olumsuz bir yanı olduğunu düşünmüyorum çünkü zevkli bir dersti ve daha önceki aldığımız derslerdeki yinelenen bilgilerden ziyade farklı bir alandı.” (Ö4)</i>
	Son Sınıfta ve Tek Dönemde Verilmesi	<i>“Sadece son sene almak ve bu konu da tek ders almak olumsuz yönleri. Daha erken zamanlarda dersin verilmesinin önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö43)</i>
	Çevrimiçi Olması	<i>“Dersi almanın olumsuz yönü dersi online almaktı.” (Ö1)</i>
Öneriler	Öneri Yok	<i>“İyileştirilecek bir şey gözlemedim. Kavram bize yabancı bir kavram olmasına rağmen dersin akışı çok güzeldi.” (Ö10)</i>
	Uygulama Deneyimi	<i>“İmkânımız olsaydı eğer en azından iki kere farklı bir birey görmeyi çok isterdim. Bu sayede bilgileri daha da pekiştirmiş olabilirdik.” (Ö11)</i>
	Yüz Yüze Eğitim	<i>“Derste uzaktan eğitim dışında iyileştirme yapılacak bir şey olduğunu düşünmüyorum. İçerik gayet anlaşılır ve netti.” (Ö17)</i>
	Devam Dersi	<i>“İki kere farklı çocuklara yönelik olan derslerin sayısının artırılacağı ve dersin içeriğinin ilerleyen zamanlarda değişen ihtiyaçlara göre farklılaştırılabileceğini düşünüyorum. Bu dersin devamı niteliğinde derslerin de açılmasını isterim.” (Ö53)</i>

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Özel eğitim öğretmen adaylarının İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersine ve alana yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmaya 53 öğretmen adayı katılmıştır. 16 hafta boyunca “İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi” dersine katılan öğrencilerin görüşleri yapılandırılmış bir form aracılığı ile belirlenmiştir. Elde edilen bulgular bu dersi almadan önce özel eğitim öğretmen adaylarının %69,8’inin kavramı hiç duymadığını, %15,1’inin sadece tanımını bildiği, %9,4’nün çoklu yetersizlikle eş anlamlı sandığını ve %5,7’sinin sadece adını duymuş olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının iki kere farklı öğrencilerin eğitiminin önemini çoğunlukla

bireysel gelişim ile ilişkilendirdikleri, sınıflarında iki kere farklı bir öğrenci olmasını doğal karşıladıkları ve yine sınıflarında iki kere farklı bir öğrenci olduğunda özelliklerini gözlemleyerek onu fark edebileceklerini düşündükleri görülmüştür. Bu dersten aldıktan sonra kendilerini mesleki açıdan daha yeterli gördükleri ve dersin diğer dersler kadar önemli olduğunu düşündükleri, iki kere farklı öğrencilerle karşılaşma olasılıkları düşünüldüğünde farkındalık yaratmak için diğer öğretmen adaylarının da bu dersten alması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bunlara ek olarak dersin bilgi ve farkındalık düzeyini arttırmasının öne çıkan olumlu yönü olduğu, son sınıfta tek dönem verilmesinin en büyük sınırlılığı olduğu ve iki kere farklı bir öğrenci ile uygulama deneyimi sunduğu takdirde tam anlamıyla amacına ulaşacağını düşündükleri tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersini almadan önce iki kere farklılıkla ilgili sınırlı bilgiye sahip olduklarını ifade ettikleri ancak dersten aldıktan sonra dersten almadan öncesine kıyasla daha yeterli olduklarını düşündükleri görülmektedir (%71,7). Öğretmen adaylarının dersten aldıktan sonra kendilerini daha yeterli görmeleri beklendiği bir sonuçtur. İki kere farklı bir öğrenci ile karşılaştıklarında öğretmenlerin bilgi düzeyleri, fark etme ve destekleme noktasında önem taşımaktadır (Bianco ve Leech, 2010; Lee ve Ritchotte, 2018; Shafir, 2021; Wormald vd., 2014). 2017-2023 Öğretmen Yetiştirme Strateji Belgesi incelendiğinde öğretmen yetiştirmeye yönelik programları iyileştirmenin belgenin amaçları arasında olduğu görülmektedir (Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017). Bununla birlikte eğitim fakültelerine yetki devri yapılması ile öğretmenlik lisans programlarının, belli standartlar korunarak, yükseköğretim kurumları tarafından güncellenmesinin önü açılmıştır (YÖK, 2020). Mevcut çalışma bulguları ışığında, öğretmen yetiştirme programlarında iyileştirme yapılırken iki kere farklı öğrencilerin eğitiminin dikkate alınması, bilhassa Özel Eğitim Öğretmenliği programında iki kere farklılığı konu edinen derslerin programa eklenmesi önerilebilir. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmen adayları özel eğitim öğretmenliği dışındaki lisans programlarında da iki kere farklı çocukların eğitimine yönelik bir dersin açılmasını önerdikleri dikkat çekmektedir. İki kere farklı öğrencilere yönelik bir dersin diğer lisans programlarında da açılıp yürütülmesi ve çıktılarının incelenmesi alanyazını genişletmek açısından yararlı olabilir. Bu sayede öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu mesleki gelişim sağlanabilir (Gierczyk ve Hornby, 2021; Mayes, 2016; Wormald vd., 2015).

Öğretmen adaylarının iki kere farklı öğrencileri özelliklerini gözlemleyerek fark edebileceklerini ifade ettikleri görülmektedir (%64,1). Katılımcıların büyük kısmının bu değerlendirmeyi yapmış olması, ders kapsamında "İki kere farklı öğrencilerin özellikleri nelerdir?" konu başlığına iki hafta ayrılmasından kaynaklanmış olabilir. Öte yandan ders kapsamında edindikleri diğer bilgiler de iki kere farklı öğrencileri gözlemleyerek fark edebilecekleri düşüncesine eğilimi arttırmış olabilir. Gözden kaçırabileceğini düşünenler ise buna maskeleyen etkisinin sebep olabileceğini belirtmektedirler (Brody ve Mills, 1997). Öğretmen adaylarının maskeleyen etkisinin bir engel

teşkil ettiğinin bilincinde olması önemli bir çıktıdır. Bu bilgiler ışığında bu ders ve benzer derslerin programlara dâhil edilmesi noktasında mevcut dersin içeriğinin dik-kate alınması ve geliştirilmesi önerilebilir.

Öğretmen adaylarının İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersine yönelik bah-settikleri sınırlılıklar ve öneriler incelendiğinde ise dersin son sınıfta ve tek dönem yürütülmesinin sınırlılık teşkil ettiği görülmektedir. Dersin erken yıllarda özel eğitim öğretmenliği programına dâhil edilmesi ile öğretmen adaylarının iki kere farklılıkla daha erken tanışmaları; bir devam dersi ile kavramla ilgili derinleşme ve uygulama deneyimi kazanabilmelerinin önünün açılacağı düşünülmektedir. Eğitim fakültelerine yapılan yetki devri programlara yönelik bir esneklik sağlanmıştır (YÖK, 2020). Bu bilgiler ışığında dersin programlarının erken dönemlerinde açılması, devam dersi ve uygulama süreçlerinin tasarlanması önerilebilir. Ayrıca dersin pandemi koşullarından dolayı çevrimiçi yürütülmesi araştırmanın sınırlılıklarındandır. İlerleyen yıllarda dersin yüz yüze yürütülmesi ve sürecin incelenmesi önerilebilir.

Bu çalışma özel eğitim öğretmenliği bölümünde eğitim alan ve İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi dersini almış 53 öğretmen adayının katılımı ile sınırlı olan bu araştırma bulgularına dayanarak bazı önerilerde bulunulabilir. Çalışmanın öncelikli amacı, özel eğitim öğretmeni yetiştirme lisans programında iki kere farklılık alanının yeterince temsil edilemediğinin ve bu dersin önemini vurgulamak olduğundan hem özel eğitim öğretmenliği hem de diğer öğretmenlik programları için İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi Dersi'nin açılması önerilmektedir. Bu dersin pandemi koşullarında verilmesi sebebi ile uygulama süreci büyük bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Uygulama derslerinin teorik bilginin anlamlı hâle geldiği, yeniden yapılandığı (Karadüz vd., 2009) ve öğrenmeyi transfer etme ortamı olduğu (Ergenekon vd., 2008) düşünüldüğünde ders için uygulamaların artırılması veya devamı niteliğinde derslerin açılması ile uygulama eksiğinin burada giderilmesi önerilmektedir. Hâlihazırda mezun olmuş öğretmenler için hizmet içi eğitimlerin planlanması önerilebilir. Hizmet içi eğitimler sayesinde sahada olan öğretmenler iki kere farklı öğrencilerle çalışmaya hazırlanmış olurlar. Bunlara ek olarak özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin iki kere farklılığa yönelik bilgi düzeylerinin geliştirilmesini amaçlayan çalışmaların yürütülmesi önerilebilir.

Kaynakça

- AKDEMİR, A. S. (2013). Türkiye'de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 15-22.
- ALSAMİRİ, Y. (2018). How learning disabilities teachers in the Kingdom of Saudi Arabia define students with giftedness and learning disabilities. *Cakrawala Pendidikan*, 37(3), 356-365.
- ALTUNYA, N. (2006). *Gazi orta öğretmen ve eğitim enstitüsü (1926-1980)*. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.

Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının İki Kere Farklı Çocukların Eğitimi Dersine İlişkin Görüşler...

- AMİRİ, M. (2020). At a glance of twice-exceptional children on psychological perspective. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 7(3), 105-114.
- ASSOULİNE, S. G., Nicpon, M. F., & Huber, D. H. (2006). The impact of vulnerabilities and strengths on the academic experiences of twice-exceptional students: A message to school counselors. *Professional School Counseling*, 10(1). <https://doi.org/10.1177/2156759X0601001S03>
- ATAMAN, A. (2013). Özel eğitimin anlamı ve amaçları. A. Cavkaytar (Ed.), *Özel eğitim içinde* (s. 1-19). Vize Yayıncılık.
- BALDWIN, L., Baum, S., Pereles, D., & Hughes, C. (2015). Twice-exceptional learners: The journey toward a shared vision. *Gifted Child Today*, 38(4), 206-214. <https://doi.org/10.1177/1076217515597277>
- BARNARD-BRAK, L., Johnsen, S. K., Pond Hannig, A., & Wei, T. (2015). The incidence of potentially gifted students within a special education population. *Roeper Review*, 37(2), 74-83. <https://doi.org/10.1080/02783193.2015.1008661>
- BIANCO, M., & Leech, N. L. (2010). Twice-exceptional learners: Effects of teacher preparation and disability labels on gifted referrals. *Teacher education and special education*, 33(4), 319-334. <https://doi.org/10.1177/0888406409356392>
- BRODY, L. E., & Mills, C. J. (1997). Gifted children with learning disabilities: A review of the issues. *Journal of Learning Disabilities*, 30(2), 282- 297. <https://doi.org/10.1177/002221949703000304>
- BÜYÜKALAN-FİLİZ, S., Çelik-Şahin, A., Tufan, S., & Karaahmetoğlu, B. (2018). Özel eğitim öğretmenliği lisans programlarının birleştirilmesine ilişkin öğretim üyelerinin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(3), 763-775. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000074
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.
- ÇİTİL, M. (2020). Özel eğitimin temelleri. S. Talas (Ed.), *Özel eğitim içinde* (s. 1-30). Nobel Akademik Yayıncılık.
- DEDEOĞLU, S., Durali, S., & Tanrıverdi-Kış, A. (2004). Özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği anabilim dalı 3., 4. Sınıf öğrencileri ve mezunlarının kendi bölüm programları, öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri ile ilgili düşünce ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 47-55.
- EİG, M. J., Weinfeld, R. & Rosenstock, P. (2014). Legal issues in identifying and serving twice-exceptional gifted learners. *Excellence and Diversity in Gifted Education*, 1(1). 5-23.
- ERGENEKON, Y., Özen, A. & Batu, E. S. (2008). Zihin engelliler öğretmenliği adaylarının öğretmenlik uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 857-891.
- ERGÜL, C., Baydık, B. & Demir, Ş. (2013). Özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin zihin engelliler öğretmenliği lisans programı yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(1), 499-522.

- GARİ, A., Mylonas, K., & Portešová, S. (2015). An analysis of attitudes towards the gifted students with learning difficulties using two samples of Greek and Czech primary school teachers. *Gifted Education International*, 31(3), 271-286. <https://doi.org/10.1177/0261429413511887>
- GIERCZYK, M., & Hornby, G. (2021). Twice-exceptional students: Review of implications for special and inclusive education. *Education Sciences*, 11(2), 1-10. <https://doi.org/10.3390/educsci11020085>
- HÜRRİYET. (2015). Üniversitelerde «özel eğitim» tek çatı altında birleşecek. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/universitelerde-ozel-egitim-tek-cati-altinda-birlesecek-40024749>
- JACOBS, R. (2020). Education connection: Twice exceptional students need twice the programming. *Children's Legal Rights Journal*, 40(2), 164-168.
- KARADÜZ, A., Eser, Y., Şahin, C. & İlbay, A. B. (2009). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre öğretmenlik uygulaması dersinin etkililik düzeyi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 442-455.
- KARASU, N., Aykut, Ç. ve Yılmaz, B. (2014). Zihin engellilerin eğitimi anabilim dalı öğretmen yetiştirme programı üzerine öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(4), 129-142.
- LEE, C. W., & Ritchotte, J. A. (2018). Seeing and supporting twice-exceptional learners. *The Educational Forum*, 82(1), 68-84. <https://doi.org/10.1080/00131725.2018.1379580>
- LEGGETT, D. G., Shea, I., & Wilson, J. A. (2010). Advocating for Twice-Exceptional Students: An ethical obligation. *Research in the Schools*, 17(2).
- MAYES, R. D. (2016). Educators' perceptions of twice exceptional African-American males. *Journal of African American Males in Education*, 7(1), 20-34.
- MERRIAM, S. B. (2018). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber* (3. bas.). Çev. S. Turan. Nobel Akademik Yayıncılık.
- MİLES, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd Edition). SAGE Publications.
- MİSSETT, T. C., Azano, A. P., Callahan, C. M., & Landrum, K. (2016). The influence of teacher expectations about twice-exceptional students on the use of high quality gifted curriculum: A case study approach. *Exceptionality*, 24(1), 18-31. <https://doi.org/10.1080/09362835.2014.986611>
- MOLLENKOPF, D. L., Matyo-Cepero, J., Lewis, J. D., Irwin, B. A., & Joy, J. (2021). Testing, identifying, and serving gifted children with and without disabilities: A multi-state parental perspective. *Gifted Child Today*, 44(2), 83-92. <https://doi.org/10.1177/1076217520986589>
- ÖĞRETMEN Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. (2017). Öğretmen strateji belgesi 2017-2023. https://oygm.meb.gov.tr/meb_ys_dosyalar/2017_06/09140719_Strateji_Belgesi_Resmi_Gazete_sonrasY_ilan.pdf
- ÖZYÜREK, M. (2008). Nitelikli öğretmen yetiştirmede sorunlar ve çözümler: Özel eğitim örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 189-226.

- PERELES, D. A., Omdal, S., & Baldwin, L. (2009). Response to intervention and twice-exceptional learners: A promising fit. *Gifted Child Today*, 32(3), 40-51. <https://doi.org/10.1177/107621750903200310>
- REİDER-LEWİS, L. (2021). Twice-exceptionality: Maximizing academic & psychosocial success in youth. *Journal of Health Service Psychology, Erken Görünüm*, 1-6. <https://doi.org/10.1007/s42843-021-00046-1>
- REİS, S. M., Baum, S. M., & Burke, E. (2014). An operational definition of twice-exceptional learners: Implications and applications. *Gifted Child Quarterly*, 58(3), 217-230. <https://doi.org/10.1177/0016986214534976>
- ROBSON, C. (2002). *Real world research: A resource for social scientists and practitioner-researchers* (2nd edn). Blackwell.
- ROWAN, L., & Townend, G. (2016). Early career teachers' beliefs about their preparedness to teach: Implications for the professional development of teachers working with gifted and twice-exceptional students. *Cogent Education*, 3(1), 1-25. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1242458>
- SHAFRİR, R. B. (2021). *A survey of New Jersey school psychologists' knowledge of twice exceptional students* [Doctoral dissertation, Rutgers University-Graduate School of Applied and Professional Psychology]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- TEDMEM. (2016). Özel eğitim öğretmenliği: Yetiştirme sürecine ilişkin değerlendirmeler. <https://tedmem.org/mem-notlari/gorus/ozel-egitim-ogretmenligi-yetistirme-surecine-iliskin-degerlendirmeler>
- WEBB, J.T., Amend, E.R., Webb, N.E., Goerss, J., Beljan, P., Olenchak, F.R. (2005). *Misdiagnosis and dual diagnoses of gifted children and adults: ADHD, bipolar, OCD, Asperger's, depression, and other disorders*. Great Potential Press.
- WORMALD, C. M., Vialle, W., & Rogers, K. B. (2014). Young and misunderstood in the education system: A case study of giftedness and specific learning disabilities. *Australasian Journal of Gifted Education*, 23(2), 16-28.
- WORMALD, C., Rogers, K. B., & Vialle, W. (2015). A case study of giftedness and specific learning disabilities: Bridging the two exceptionalities. *Roeper Review*, 37(3), 124-138. <https://doi.org/10.1080/02783193.2015.1047547>
- YILDIRIM, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- YİN, R. K. (2017). *Case study research and applications: Design and methods* (6th edn). SAGE Publications.
- YÖK. (2018). *Özel eğitim öğretmenliği lisans programı*. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Ozel_Egitim_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf
- YÖK. (2020). *Eğitim fakültelerine yetki devri*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/egitim-fak%C3%BClterine-yetki-devri.aspx>
- YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU. (1981). Yükseköğretim Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>